

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ ПО РОБОТІ З ВЕЛИКИМИ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ

Віктор Гой,

*здобувач кафедри адміністративного права і процесу
Національного університету Державної податкової служби України*

У статті розглядаються питання оновлення діяльності спеціалізованих державних податкових інспекцій по роботі з великими платниками податків. Автор наголошує, що їх модернізація має відбуватися узгоджено з удосконаленням роботи всіх органів системи ДПС, що дозволить оптимізувати адміністративну діяльність СДП і реалізувати податкову реформу в цілому.

Ключові слова: спеціалізована ДПІ, великий платник податків, система ДПС.

Побудова незалежної держави – це тривалий процес, який потребує здійснення реформування практично всіх соціальних інституцій. А вже зміна політичної, економічної, соціальної політики вимагає адекватних змін у державному управлінні, у застосовуваних формах і методах управління, а також відповідного законодавчого забезпечення зазначених процесів. Оскільки на податковій надходження припадає лівова частка доходів державного бюджету, тобто вони забезпечують «платоспроможність» держави, то необхідність реформування органів державної податкової служби (далі – ДПС) України, які власне й стягують відповідні податкові платежі, є незаперечною. Слід зазначити, що органи ДПС України хоча й потребують певної модернізації, проте не є абсолютно неспроможними виконувати покладені на них функції. Необхідність їх удосконалення зумовлена змінами в суспільно-політичному житті, зміною законодавства, активною зовнішньополітичною діяльністю нашої держави, зміцненням ринкових відносин в Україні, необхідністю розвитку партнерських відносин між владними та невладними суб'єктами.

Метою цієї статті є з'ясування напрямів модернізації спеціалізованих державних податкових інспекцій по роботі з великими платниками податків (далі – СДП по роботі з ВПП).

Проблематика вдосконалення роботи податкових органів порушується у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема, А. Брезвіна, Є. Додіна, О. Єршова, С. Ківалова, Т. Коломоєць, В. Кухаренка, Л. Маркова, В. Шкарупи та ін.

Необхідність розроблення та практичної реалізації положень реформи податкової

системи визначена спеціальною Концепцією реформування податкової системи, схваленої Кабінетом Міністрів України (розпорядження від 19.02.2007 р. № 56-р). У межах цієї реформи має бути вдосконалено законодавче й організаційне забезпечення діяльності органів ДПС України, а також системи оподаткування як основи для забезпечення вчасності, повноти та добровільності сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів.

Модернізація діяльності ДПС України має відбуватися комплексно, а не вибірково, починаючи з усунення неузгодженостей законодавства, що регулює порядок та особливості діяльності органів ДПС України, і закінчуючи вдосконаленням процедури підбору кадрів. Переконані, що лише такий підхід може забезпечити дієвість і результативність процесу реформування, забезпечить можливість досягнення бажаного результату – наявності системи органів оподаткування, спроможних стягувати у визначених розмірах податки, збори, інші платежі, попереджати вчинення податкових правопорушень і забезпечувати зростання рівня добровільної сплати податків.

Для досягнення максимального результату діяльності податкової служби необхідно вирішити комплекс складних організаційно-правових, інформаційно-технологічних і психологічних проблем:

- завоювати довіру суспільства та платників податків. Це справді стратегічне завдання, належне виконання якого сприятиме підвищенню показників добровільної сплати податків, а також зменшенню податкових правопорушень. Завоювання довіри платників податків має відбуватися комплексно, незалежно від сум сплачуваних податків конкретним платником. Тому вжиття відповідних заходів

має позитивно впливати на відносини податківців як з великими платниками податків, так і з громадянами, які сплачують податки з мінімальних доходів;

- перекопати громадян у тому, що сплата податків – це конституційний і громадянський обов'язок, турбота про пенсіонерів та наступні покоління, ознака цивілізованості суспільства. Виконанню цього завдання має сприяти своєрідна реклама про важливі соціальні, економічні й інші заходи та програми, реалізація яких стала можливою завдяки сплаченню податкам, адже податкові платежі спрямовуються і на соціальне утримання платників у вигляді надання державної допомоги підприємствам, що розвиваються, медичних послуг, соціального забезпечення, можливості використання кредитів, податкових канікул, інших пільг. Усвідомлення важливості оподаткування громадянами дозволить викривати податкові порушення і серед юридичних осіб, а відтак – викоринювати відповідні негативні прояви;

- створити високопрофесійну автоматизовану податкову службу. Не можна однозначно стверджувати, що у питаннях оподаткування «кадри вирішують все», адже є ще багато факторів, які впливають на вказані процеси: стан законодавства, його відповідність існуючим потребам, кількісні й якісні показники діяльності суб'єктів оподаткування, рівень їх загальної та податкової культури тощо. Проте саме професіоналізм податківців дозволяє забезпечувати високий рівень індивідуального податкового обслуговування великих платників податків, уникати скарг, прийняття неправомірних рішень;

- удосконалити та прийняти прозорі, зрозумілі нормативно-правові акти і процедури податкового адміністрування. Зокрема, оподатковуватися повинні результати праці, а не витрати на її організацію та реалізацію [1, с. 152]. Особливе значення цей показник має в роботі великих платників податків, на яких працює велика кількість працівників, а витрати на організацію праці є досить високими;

- запровадити механізм поетапного скорочення податкового тягаря. Слід зазначити, що в умовах світової фінансової кризи це практично неможливо, оскільки держава не може дозволити собі відмовитися від певних сум грошових надходжень. Особливо важко зменшити податкові ставки для підприємств, що належать до числа великих платників податків, адже вони забезпечують левову частку податкових платежів до бюджетів. Проте все ж необхідно скоригувати ставки оподаткування для фізичних та юридичних осіб. Зокрема, для останньої категорії вони поступово мають бути зменшені, що дозволить вивести «з тіні» прибутки підприємств і визначити реальний рівень фонду заробітної плати працівників. Непродумана податкова політика в питаннях визначення податкових ставок

хоча й дозволила послабити податковий тягар для фізичних осіб, проте відсутність відповідних дій щодо юридичних осіб призвела до приховування реального рівня заробітної плати великої кількості працюючих;

- підвищити податкову культуру платників податків і податкових органів. Виконання цього завдання здійснюється з допомогою широкомасштабного проведення масово-роз'яснювальної роботи щодо необхідності сплати податків і зборів, важливості як для держави, так і для кожної особи, підвищення престижу роботи податківців. Підвищенню податкової культури працівників податкових органів має сприяти розроблення та практичне впровадження правил етики поведінки державного службовця, запровадження заходів відповідальності за їх порушення. Велике значення для підвищення податкової культури має також відзначення Державною податковою адміністрацією України кращих великих платників податків [2, с. 3];

- вдосконалити кадрову політику та систему оплати праці працівників податкових органів, у тому числі й тих, які забезпечують індивідуальне податкове супроводження великих платників податків. Слід зазначити, що вдосконалення кадрової політики передбачає підвищення рівня професійної підготовки, розроблення методики підбору кадрів на відповідні посади з урахуванням специфіки характеру, здібностей відповідних осіб і методики ротації кадрів. Зокрема, робота з великими платниками податків потребує економічних та юридичних знань (у сфері податкового, фінансового, господарського, адміністративного й інших галузей права), навиків менеджменту організації роботи та ін;

- автоматизувати всі процеси адміністрування податків. На даному етапі розвитку української державності, в умовах світової економічної кризи та недосконалого податкового законодавства реалізувати відповідне положення практично неможливо. Проте поетапна, поступова автоматизація адміністрування податків все ж повинна мати місце, адже вона передбачає зменшення впливу так званого людського фактора, дозволяє забезпечувати більш якісну та повну обробку відповідних даних;

- створити єдину, високопрофесійну, етичну команду – це положення фактично повторює тезу про необхідність удосконалення кадрової політики як основи для модернізації діяльності податкової служби України [3].

Переконані, що в умовах світової економічної кризи, постійної нестачі бюджетних коштів, за наявності інфляції, високого рівня залежності економіки від політичних процесів, інших негативних явищ модернізація органів державної податкової служби України має відбуватися шляхом зменшення бюрократичного апарату та перерозподілу повноважень між усіма ланками системи, тобто децентралізації податкових органів з передачею

великої кількості владних повноважень місцевим податковим інспекціям. Слід зазначити, що створені та діють спеціалізовані податкові інспекції по роботі з великими платниками податків, які забезпечують індивідуальне податкове супроводження таких платників, здійснюють постійний моніторинг за їх фінансово-господарською діяльністю. Така оптимізація податкової служби дозволила не лише розосередити роботу з великими платниками в окремих податкових інспекціях, а й підвищити рівень їх податкового обслуговування, забезпечити більш повний та якісний контроль за великими платниками, що позитивно впливає на розширення бази оподаткування, наповнення бюджетних коштів.

Питання зменшення бюрократичного апарату є досить актуальними для України. Зокрема, для забезпечення практичної реалізації реформи податкової системи у складі Державної податкової адміністрації України було створено Департамент розвитку та модернізації податкової служби України, який серед інших управлінь і відділів має у своєму складі управління модернізації процесів протидії щодо «тінізації» економіки та порушень податкового законодавства. Таким чином, для вдосконалення роботи податкових органів створено самостійну структуру, що не займається безпосередньо організацією податкового супроводження платників податків, але вирішує питання про способи та засоби його поліпшення, шляхи забезпечення підвищення якості роботи податківців тощо.

Переконані, що вдосконаленню діяльності органів системи ДПС має сприяти також зменшення кількості відомчих нормативних документів, що приймаються в межах служби, а також забезпечення їх постійної систематизації та «відсіювання» тих норм, що втратили чинність або ж не відповідають вимогам часу. Це має позитивно вплинути як на законотворчу діяльність, так і відомчу.

Діяльність спеціалізованих податкових інспекцій по роботі з великими платниками податків є новим напрямом оновлення адміністративної діяльності податкової служби. Але забезпечення модернізації вказаних елементів системи ДПС України має здійснюватися виважено, комплексно, з урахуванням таких положень:

- вивчення, узагальнення та запровадження в Україні прогресивного іноземного досвіду в питаннях оподаткування та побудови податкової політики держави, у тому числі щодо особливостей оподаткування підприємств – великих платників податків, специфіки їх податкового супроводження, оподаткування ВПП, що діють у спеціальних (вільних) економічних зонах, тощо. Слід зазначити, що у структурі ДПА України є спеціальний відділ, одним із завдань якого є вивчення іноземного досвіду в питаннях оподаткування. Ми вже згадували про обмеженість

права законодавчої ініціативи податкових органів, у зв'язку з чим ініціювання та запровадження позитивного іноземного досвіду співпраці податківців і великих платників податків інколи буває проблематичним, перш за все в питаннях способів зміни податкових ставок, скасування окремих податкових пільг тощо, адже такі питання часто носять не лише економічний, а й політичний характер;

- максимальне використання технічних засобів обслуговування та контролю. Модернізація діяльності податкових органів по роботі з великими платниками податків не може відбуватися без їх технічного оновлення та переоснащення, що має передбачати не лише придбання в достатній кількості якісної офісної техніки, а й запровадження нових програм податкового обслуговування, належне інформаційне забезпечення, оперативне інформування про зміни в законодавстві тощо;

- впорядкування податкового законодавства. Вдосконалення будь-якої діяльності передбачає необхідність здійснення аналізу існуючої законодавчої бази, а також масиву підзаконних нормативних документів з метою видалення з їх числа тих правил і норм, що не відповідають вимогам часу, ускладнюють процедуру адміністрування податків тощо. Безумовно, основним документом у питаннях оподаткування має стати Податковий кодекс України, норми якого повинні забезпечити єдиний підхід до визначення термінології в податковому праві, а також врегулювати розміри податкових ставок для різних категорій платників, умови і порядок стягнення податкових платежів, розстрочки, відстрочки їх виконання тощо;

- належне визначення статусу СДП по роботі з великими платниками податків і нормативне закріплення специфіки їх діяльності. Здійснення вказаних дій дозволить не лише чітко відмежувати повноваження СДП по роботі з ВПП від повноважень інших ДП, а й визначити їх місце серед інших податкових органів, особливості взаємодії та взаємозв'язку між ними;

- чітке відпрацювання процедури оскарження рішень СДП по роботі з ВПП і дій її працівників, що визначала б можливість подання апеляцій виключно до вищестоящего органу системи ДПС і не передбачала необхідності звернення із скаргою власне до спеціалізованої інспекції, в межах якої й було прийнято відповідне рішення. Переконані, що це забезпечить прийняття справедливого та неупередженого рішення вищестоящим органом системи ДПС. Сьогодні існує також і громадська організація, завданням якої є не лише поширення позитивного досвіду сплати податків і тлумачення змісту податкового законодавства, а й здійснення захисту платників від неправомірних рішень і дій податкових органів – це Асоціація платників податків України, членами якої є та-

кож більшість підприємств, що належать до числа великих платників податків. Крім того, ще у 2007 р. розпочав роботу Інформаційно-довідковий центр при ДПА України, мета діяльності якого – надання кваліфікованих роз'яснень податкового законодавства платникам податків;

- чітке формування податкової політики держави та зменшення акцентів на виключно фіскальну функцію оподаткування дозволить зробити відносини «великий платник податків – спеціалізована ДПП» партнерськими, побудованими на взаємній довірі та довірі до держави. Зрозуміла платникам, виважена та раціонально побудована податкова політика, розрахована не лише на вимогу сьогодення, а й на майбутнє, на перспективу, є запорукою її фактичної добровільної реалізації;

- застосування заходів морального (нагороди, подяки) чи матеріального (преміювання, цінні подарунки тощо) заохочення працівників СДПП по роботі з ВПП залежно від їх реального внеску у підвищення якості податкового супроводження великих платників податків. Широке запровадження таких заохочувальних заходів має сприяти підвищенню самооцінки працівників СДПП, стимулювати їх ініціативність, ділову активність, породжувати здорову конкуренцію серед працівників СДПП, тобто має підвищуватися якість послуг системи інспекцій по роботі з великими платниками податків;

- забезпечення належної роботи навчально-консультаційних центрів, в яких працівники системи ДПС (у тому числі СДПП по роботі з ВПП) могли б періодично проходити підвищення професійної кваліфікації. Бажано також запровадити на базі таких центрів надання психолого-реабілітаційних консультацій для відновлення працездатності працівників СДПП по роботі з ВПП;

- гарантування належного рівня соціального захисту працівників ДПП по роботі з ВПП, адже лише особа, яка впевнена у своєму майбутньому, може ініціативно та творчо вико-

нувати свою роботу, покращувати відповідні показники;

- залучення широкого кола науковців і практиків до визначення шляхів та напрямів удосконалення діяльності спеціалізованих податкових інспекцій по роботі з ВПП. Наукове обґрунтування модернізації діяльності СДПП має стати основою її успішної реалізації, адже саме науково обґрунтовані розрахунки, теоретично продумані моделі тощо, оцінені практичними працівниками, допомагають виявити недоліки та переваги окремих нововведень у сфері оподаткування, прогнозувати їх результат для сторін податкових правовідносин. Досвід іноземних держав свідчить, що запровадження нових форм роботи податкових органів можливо на окремих територіях держави для визначення їх ефективності, доцільності та дієвості тощо.

Висновки

Модернізація діяльності СДПП по роботі з ВПП має відбуватися одночасно з удосконаленням роботи всіх органів системи ДПС України у процесі реалізації загальної адміністративної реформи. На нашу думку, неможливо оптимізувати роботу однієї ланки ДПП, залишивши поза увагою інші структурні одиниці податкової служби. Науково обґрунтований, комплексний підхід до питань модернізації роботи СДПП та ДПС в цілому дозволить не лише успішно оптимізувати адміністративну діяльність СДПП, а й реалізувати податкову реформу в цілому.

Література

1. *Ляшенко Ю. І.* Формування бюджетних коштів України в умовах ринкової трансформації економіки (теорія і практика). – Ірпінь, 2003. – 200 с.
2. *Нагородження достойних* // Вісник податкової служби України. – 2008. – № 49.
3. *Біленчук П., Гаркуша В.* Модернізація податкової служби – загальнодержавна справа // www.vuzlib.net/posibn_podatk.

The problems of Specialized State Tax Administrations reactivation in work with big tax payers are raised in the article. The author lays stress to the fact that their modernization must be coordinated with the improvement of all State Tax Administration system bodies work. That will allow to optimize the administrative activity of the Specialized State Tax Administrations and realize tax reform in general.

В статье рассматриваются вопросы обновления деятельности специализированных государственных налоговых инспекций по работе с крупными налогоплательщиками. Автор указывает, что модернизация их деятельности должна согласовываться с усовершенствованием работы всей системы ГНС, что позволит оптимизировать административную деятельность СГНИ и реализовать налоговую реформу в целом.

